

Oikeusministeriölle

Saate yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta valmistelevan työryhmän esitykseen jätettyyn eriävään mielipiteeseen

Työryhmän enemmistö katsoo, että työryhmälle annettu toimeksianto ei ulotu kaikille sopivan suunnittelun, saavutettavuuden tai esteettömyyden laiminlyöntiä koskevan kiellon sisällyttämiseen syrjinnän käsitteeseen.

Katsomme kuitenkin, että asettamispäätökseen sisältyvä tehtävä arvioida kohtuullisia mukautuksia ja niiden suhdetta YK:n vammaisyleissopimukseen kattaa myös ennakkollisen varautumisen saavutettavuuden ja esteettömyyden järjestämiseen. Näin kohtuullisten mukautusten käsitettä on kuvattu myös nykyisen yhdenvertaisuuslain hallituksen esityksessä.

Pidämme myös tärkeänä, että niin vammaiset henkilöt kuin ne, joilla on saavutettavuuden ja esteettömyyden järjestämiseen liittyviä velvoitteita, saavat tiedon oikeuksistaan ja velvoitteistaan yhdenvertaisuuslaista, ilman että heidän täytyy erikseen perehtyä vammaisyleissopimuksen tulkintaan. Katsomme, että tämä tulkinta niin kansainvälisissä kuin kotimaisissakin lainkäyttöratkaisuissa ja tulkintaohjeissa on siinä määrin kehittynyttä, että lainsäätäjän tulisi säätää asiasta lailla nyt valmisteilla olevassa yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa.

Eriävässä mielipiteessä on ensin esitetty perustelut ehdotetuille säädösmuutoksille ja sen jälkeen ehdotus säädösmuutoksiksi.

Helsinki 9.3.2022

Työryhmän jäsenet

Juhani Kortteinen

Rainer Hiltunen

Eriävä mielipide yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta valmistelevan työryhmän esitykseen

Ehdotus saavutettavuuden ja esteettömyyden epäämisen säätämisestä yhdenvertaisuuslaissa kielletyksi syrjinnäksi

Perustelut

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) osittaisuudistuksessa on kysymys nimenomaan perusoikeussuojan kehittämisestä, jolloin on arvioitava erityisesti sitä, missä määrin ja miltä osin uudistuksessa on syytä mennä yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi voimassa olevaa lainsäädäntöä pidemmälle (PeVL 31/2014 vp – HE 19/2014, s.2).

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa on syytä ottaa riittävästi huomioon se, että nykyistä yhdenvertaisuuslakia valmisteltaessa ja hyväksyttäessä Suomi ei vielä ollut ratifioinut YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD, SopS 26-27/2016), kun sopimus saatettiin Suomessa lailla voimaan vasta yhdenvertaisuuslain voimaantulon jälkeen. Nykyisen yhdenvertaisuuslain syrjintäsäännöksissä sopimuksen implementointi jäikin puutteelliseksi, sillä vain kohtuullisten mukautusten epääminen säädettiin yhden vertaisuuslaissa kielletyksi syrjinnäksi. Aiemmassa yhdenvertaisuuslaissa ollut EU:n työelämädirektiivin (2000/78) edellyttämä velvollisuus kohtuullisiin mukautuksiin työelämässä laajennettiin koskemaan yleisemmin viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä sekä tavaroiden ja palveluiden tarjoamista yleisölle.

Kun erityisesti yhdenvertaisuuslain kohtuullisia mukautuksia koskevaa säädöstä sovelletaan monenlaisissa arkisissa tilanteissa ilman juridista asiantuntemusta, on niitä koskevaa lainsäädäntöä syytä kehittää, tarkentaa ja systematisoida vastaamaan selvemmin YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteita sekä sen soveltamisesta syntyneitä soveltamiskäytäntöä.

Suomi on saanut useilta ihmisoikeuksien toteutumista valvoilta kansainvälisiltä toimielimiltä suosituksia yhdenvertaisuuslain uudistamiseksi vastaamaan paremmin Suomen kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita. Useimmat näistä velvoitteista on säädetty Suomessa voimaan lailla valtiosäisesti ja ne ovat siis oikeudellisesti sitovia.

Tuoreimmat näistä suosituksista sisältyvät YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen toimeenpanoa sopimusvaltioissa valvovan YK:n ihmisoikeuskomitean Suomen määräaikaisraportin käsittelyn yhteydessä antamiin suosituksiin. Niissä kehoitetaan Suomea ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuslain (1325/2014) ja muiden syrjinnän vastaisten lakien uudistamiseen, jotta parannettaisiin syrjinnän vastaisten oikeudellisten ja institutionaalisten puitteiden tehokkuutta (1.4.2021, CCPR/C/FIN/CO/7, 13 kohta).

Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot ovat ratifioineet YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista. Sopimus on siis myös osa unionissa sovellettavaa velvoittavaa oikeutta.

Lisäksi Euroopan unionin perusoikeuskirjan 26 artiklassa määrätään, että unioni tunnustaa vammaisten henkilöiden oikeuden päästä osallisiksi toimenpiteistä, joilla edistetään heidän itsenäistä elämäänsä, yhteiskunnallista ja ammatillista sopeutumistaan sekä osallistumistaan yhteiskuntaelämään, ja kunnioittaa tätä oikeutta (ks. vastaavasti tuomio 10.2.2022, HR Rail SA, C-485/20, 48 kohta, 17.4.2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, 47 kohta ja tuomio 21.10.2021, Komisia za zashtita ot diskriminatsia, C-824/19, EU:C:2021:862, 32 ja 33 kohta).

Euroopan unionissa on annettu useita julkiseen liikenteeseen liittyviä jäsenvaltioissa välittömästi sovellettavia asetuksia, joissa säädetään myös vammaisten henkilöiden oikeudesta esteettämiin liikennepalveluihin ja syrjimättömyyteen liikennepalveluissa (vammainen ja liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeuksista lentoliikenteessä annettu asetus 1107/2006, rautatieliikenteen matkustajien oikeuksista ja velvollisuuksista annettu asetus 1371/2007, matkustajien oikeuksista meri- ja sisävesiliikenteessä annettu asetus 1177/2010, matkustajien oikeuksista linja-autoliikenteessä annettu asetus 181/2011).

Ihmisoikeusveloitteet on otettava huomioon lainsoveltamisen lisäksi erityisesti kehitettäessä lainsäädäntöä. Perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle säädetty velvollisuus perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamiseen velvoittaa kehittämään niitä turvaavaa lainsäädäntöä. Tämä positiivinen velvollisuus koskee sekä valtioneuvoston lainvalmistelua että eduskunnan lainsäätämistä. Perustuslain 6 §:n 1 momentin yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään (PeVL 31/2014 vp – HE 19/2014, s.3).

Suomen perusoikeusjärjestelmässä perustuslaissa turvatuista perusoikeuksista ja niiden rajoittamisesta on säädetty lailla (PL 80 § 1 mom). Perustuslain 6 §:ssä turvataan yhdenvertaisuus ja siihen sisältyy myös vammaisuutta koskeva syrjintäkielto. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan vammaisuuden perusteella.

Myös korkein hallinto-oikeus on tuoreessa oikeuskäytännössään viitannut siihen, että vaikka YK:n vammaisyleissopimusta valtiosisäisesti voimaanpantaessa olisikin arvioitu (HE 284/2014 vp), että sopimuksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia, tämä ei tarkoita sitä, ettei lainsäädännöllä ja oikeuskäytännössä olisi tarpeen edelleen täydentää CRPD:n implementointia. Korkein hallinto-oikeus toteaaakin olevan selvää, ettei tällä maininnalla voimaanpanolain esitöissä ole merkitystä, jos lailla valtiosisäisesti voimaansaatetun sopimuksen mukaiset vammaisten henkilöiden oikeudet muuta edellyttävät (KHO 2022:6 , 4.1.2022, vuosikirjapäätös).

YK:n vammaisyleissopimuksen velvoite saavutettavuuden ja esteettömyyden epäämisen säätämisestä kielletyksi syrjinnäksi

YK:n vammaisyleissopimuksen saavutettavuutta ja esteettömyyttä koskevan 9 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on toteutettava asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja

-järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin, sekä kaupunki- että maaseutualueilla.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden järjestämisen tarkoituksena on, että vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämäntilanteilla yhdenvertaisesti muiden kanssa.

YK:n vammaisyleissopimuksen 2 artiklan kolmannen kohdan mukaan syrjintä vammaisuuden perusteella sisältää kaikki syrjinnän muodot, kohtuullisen mukauttamisen ja saavutettavuuden tai esteettömyyden epääminen mukaan lukien.

YK:n vammaisyleissopimuksen toteutumista valvovan komitean mukaan sopimuksen 5 artiklan 2. kohdan syrjintäkielto velvoittaa määrittelemään kielletyksi syrjinnäksi pääsyn epäämisen vammaisilta yhdenvertaisesti fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin tai palveluihin. Saavutettavuus ja esteettömyys liittyvät ihmisryhmiin, kun taas kohtuulliset mukautukset liittyvät yksilöihin. Velvollisuus saavutettavuuden järjestämiseen on olemassa jo ennen kuin yksilö pyytää saada päästä johonkin paikkaan tai saada käyttää jotakin palvelua. CRPD/C/14/D/21/2014, yksilövalitus, asia No. 21/2014, 14.9.2015, kpl. 8.4 ja kpl 8.5)

Saavutettavuuden ja esteettömyyden epääminen on syrjintää ja pitää määritellä kansallisessa lainsäädännössä syrjinnäksi. (CRPD/c/GC/2, General comment No. 2, 2014, kpl. 13: "...denial of access should be considered to constitute a discriminatory act regardless of whether the perpetrator is a public or private entity". ja kpl. 29: "Denial of access should be clearly defined as as a prohibited act of discrimination.", CRPD/C/14/D/21/2014, yksilövalitus, asia No. 21/2014, 14.9.2015, kpl. 8.5: "...denial of access to the physical environment, transportation, information and communication, or services open to the public should be clearly defined as a prohibited act of discrimination.")

Saavutettavuutta ja esteettömyyttä koskeva sääntely Suomessa

Tässä yhteydessä on syytä ottaa huomioon, että Suomessa käytetyssä terminologiassa saavutettavuudella tarkoitetaan tietojärjestelmien ja vastaavien ICT -teknologian avulla toteuttavien palvelujen saavutettavuutta ja esteettömyydellä rakennetun ympäristön fyysistä esteettömyyttä.

Laissa sähköisen viestinnän palveluista (917/2014) ja sen nojalla annetuissa asetuksissa säädetään viestinnän esteettömyydestä ja laissa liikenteen palveluista (320/2017) säädetään liikennepalveluiden esteettömyyttä koskevista tiedoista.

Saavutettavuudesta on säädetty myös Euroopan unionin saavutettavuusdirektiivissä (2016/2102), jonka implementoimiseksi on Suomessa säädetty laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019). Direktiivissä on määritelty saavutettavuudelle tekniset minimistandardit, jotka on implementoitu lailla digitaalisten palvelujen tarjoamisesta. Saavutettavuutta koskeva valvonta on keskitetty Etelä-Suomen aluehallintovirastolle, joka valvoo saavutettavuutta lähinnä pistokokein, eikä valvo saavutettavuuden epäämistä

syrjintänä. Lisäksi lain soveltamisalan ulkopuolelle jää runsaasti yksityistä palvelun tarjontaa.

Rakennetun ympäristön esteettömyydestä säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999, etenkin 117 § ja 53 §) ja sen nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa rakennuksen esteettömyydestä (241/2017). Rakennusten esteettömyyttä koskevia teknisiä määräyksiä on annettu etenkin Suomen rakentamismääräyskokoelmassa (mm. F1 Esteetön rakennus ja F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus).

Laissa rakennusten varustamisesta sähköajoneuvojen latauspisteillä ja latauspistevalmiuksilla sekä automaatio- ja ohjausjärjestelmillä (733/2020) säädetään esteettömästä pysäköintipaikasta. Sen sijaan sähköisten apuvälineiden säilytys- ja latauspaikoista puuttuu esteettömyysäännökset.

Valtioneuvoston vuonna 2021 teettämässä selvityksessä YK:n vammaisyleissopimuksen veloitteiden toteutumisesta rakennetussa ympäristössä todetaan toisaalta lukuisat puutteet ja aukot normatiivisessa sääntelyssä ja toisaalta, että sanktioita säännösten toteuttamisen laiminlyöntiin ei Suomessa ole (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:71).

Esteettömyydestä on säädetty myös Euroopan unionin direktiivissä tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista (2019/882), jota implementoiva lakiehdotus on parhaillaan valmisteltavana (Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksista annetun direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi, VN/11443/2021)

Saavutettavuuden ja esteettömyyden epäämisen valvonta ja sanktiot

Sen paremmin saavutettavuutta ja esteettömyyttä koskevassa lainsäädännössä kuin tulossa olevassa esteettömyysdirektiivin implementoivassa lainsäädännössä ei säädetä mitään syrjinnästä kuten ei saavutettavuus- ja esteettömyysdirektiiveissäkään, eivätkä niissä määritellyt valvontaviranomaiset valvo yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltoja kohtuullisten mukautusten tai saavutettavuuden ja esteettömyyden epäämisen. Kuten valtioneuvoston selvityksessä YK:n vammaisyleissopimuksen soveltamisesta rakennettuun ympäristöön on todettu, rakennetun ympäristön esteettömyysnormien toteuttamisen laiminlyöntiin ei Suomessa ole sanktioita.

Yhdenvertaisuuslaissa määriteltyjä yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltojen valvontaviranomaisia ovat ensisijaisesti yhdenvertaisuusvaltuutettu ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta. Niiden tehtäviin kuuluu myös YK:n vammaisosoikeusyleissopimuksessa määriteltyjen syrjintäkieltojen valvonta silloin, kun kysymys on kohtuullisista mukautuksista tai esteettömyydestä ja saavutettavuudesta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on esteettömyyttä koskevia hakemuksia käsitellessään pyytänyt tarvittaessa rakennusvalvontaviranomaisilta lausunnon siitä, onko rakennus täyttänyt voimassa olevat esteettömyysmääräykset. Samoin saavutettavuutta koskevia hakemuksia käsitellessään lautakunta on pyytänyt saavutettavuutta koskevan lainsäädännön noudattamista valvovalta Etelä-Suomen aluehallintovirastolta lausunnon

siitä, ovatko käytetyt digipalvelusovellukset täyttäneet annetut saavutettavuusmääräykset. Lautakunta ei siis valvo esteettömyys- tai saavutettavuusmääräysten noudattamista, vaan yhdenvertaisuuslain noudattamista.

Kun Suomen lainsäädännössä ei ole määritelty saavutettavuuden ja esteettömyyden epäämistä syrjinnäksi, ei Suomi ole implementoinut riittävällä tavalla YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteita. Implementointi voidaan toteuttaa säätämällä esteettömyyden ja saavutettavuuden epäämisestä syrjintänä täydentäen ja tarkentaen näin nykyisen yhdenvertaisuuslain sääntelyä kohtuullisten mukautusten epäämisestä.

Saavutettavuuden ja esteettömyyden epäämisen säätämisessä kielletyksi syrjinnäksi onkin kyse siitä, että kielletty erityinen syrjinnän muoto tulee tehokkaasti ja selkeästi lainsäädännössä sanktioduksi. Tämä tehostaa yhdenvertaisuuslain tavoitteiden mukaisesti syrjinnän uhrien oikeusturvaa ja vaikuttaa myös ennakolta ehkäisevästi syrjinnän esiintymiseen. Lisäksi sääntelyn tarpeellisuutta korostaa se, että siinä on kyse kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien vammaisten henkilöiden suojelemisesta syrjinnältä.

Lailla säätäminen ja tarkkarajaisuus

Laillisuusperiaate huomioon ottaen syrjintää koskeva muu kuin rikosoikeudellinen sääntely tulisi koota yhdenvertaisuuslakiin. Tämä on lähtökohtana jo nykyisessä yhdenvertaisuuslaissa. Digipalvelulakia koskevassa hallituksen esityksessä onkin todettu, että ehdotettava laki ja yhdenvertaisuuslaki muodostavat kokonaisuuden, jolla erityisryhmien mahdollisuudet asioidensa hoitoon itsenäisesti paranevat (HE 60/2018 vp, s. 92).

Yhdenvertaisuuslain esteettömyyden ja saavutettavuuden epäämistä koskevalla sääntelyllä ei muutettaisi jo olemassa olevaa ja alati muuttuvaa esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvää lainsäädäntöä ja muuta teknistä sääntelyä, vaan vahvistettaisiin Suomen perusoikeusjärjestelmään sisältyvän lailla säätämiskaavan mukaisesti (ks. esim. PeVL 31/2014 vp – HE 19/2014, s. 7) jo tähän mennessä syntyneitä asioita koskeva oikeuskäytäntö sekä implementoitaisiin asianmukaisesti YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteita.

Ehdotettu saavutettavuuden ja esteettömyyden epäämistä koskeva sääntely täyttäisi hyvin myös lainsäädännöltä edellytettävän tarkkarajaisuusvaatimuksen, sillä ehdotuksessa esitetyn pääsäännön mukaan velvollisuutta saavutettavuuden tai esteettömyyden järjestämiseen on katsottava noudatetun, jos toiminnoissa noudatetaan laeissa, asetuksissa ja muissa määräyksissä saavutettavuudesta ja esteettömyydestä annettuja määräyksiä. Nämä määräykset ovat siinä määrin yksityiskohtaisia ja tarkkoja, ettei useimmiten synny epäselvyyttä niiden noudattamisesta. Lisäksi on huomattava, että jo nykyisin yhdenvertaisuuslakiin sisältyvää velvollisuutta kohtuullisiin mukautuksiin ei voida tarkkarajaisesti ennakkoon määrittää, koska ne määräytyvät ensisijaisesti kohtuullisia mukautuksia tarvitsevan henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan yksittäisessä soveltamistilanteessa.

Kuitenkin, kuten digipalvelulain esitöissä on todettu, saavutettavuusvaatimusten toteuttaminen ei vielä takaa sitä, että verkkosivustot olisivat kaikille käyttäjärhyille kaikilta

osin saavutettavia (HE 60/2018 vp, s. 73). Saavutettavuusvaatimukset eivät kaikilta osin kata kaikkien erityisryhmien tarpeita, joita digitaalisten palvelujen käyttö edellyttää (HE 60/2018 vp, s. 92). Edellä mainituista seikoista johtuen esitykseen sisältyykin poikkeus pääsääntöön, jossa todettaisiin mahdollisuus arvioida asiaa erityisestä syystä yksittäisessä tilanteessa toisin.

Saavutettavuuden ja esteettömyyden epäämistä ja syrjintää koskevaa oikeuskäytäntöä

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta (YVTItk) on soveltanut suoraan Suomessa lailla voimaan saatetun YK:n vammaisoikeusyleissopimuksen määräyksiä, koska yhdenvertaisuuslain kohtuullisia mukautuksia koskevaan sääntelyyn ei sisälly YK:n vammaisoikeusyleissopimuksen mukaista saavutettavuutta ja esteettömyyttä koskevaa sääntelyä.

Useissa lainvoimaisissa ratkaisuihin (YVTItk 60/2015, 146/2016, 152/2016, 158/2016, 249/2017, 258/2017, 278/2017, 292/2017, 315/2017, 391/2018, 414/2018, 424/2018, 439/2018, 488/2018, 442/2018, 450/2018, 462/2018, 471/2018, 472/2018, 475/2018, 550/2018, 557/2018, 563/2018, 568/2018, 575/2018, 580/2018, 591/2018, 594/2018, 603/2018, 626/2019, 653/2019, 660/2019, 699/2019, 579/2018, 755/2019, myös HaO on hyväksynyt YVTItk:n tulkin, ks. esim Turun HaO 18.5.2017, Dno 00622/16/1205 ja samoin KHO 1620/2018, 6.4.2018) lautakunta on katsonut, että saavutettavuuden tai esteettömyyden laiminlyönti on syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on katsonut vastaajan menettelyn järjestää yleisölle avoin tilaisuus esteellisessä tilassa syrjineen hakijaa välillisesti.

Saavutettavuuden tai esteettömyyden laiminlyönnin järjestämällä yleisölle avoin tilaisuus esteellisissä tiloissa on oikeuskäytännössä katsottu täyttävän myös syrjintärikoksen tunnusmerkistön (Varsinais-Suomen KäO, 26.5.2021, R 19/5705, lainvoimainen, YVTItk oli antanut asiassa uhkasakolla tehostetun kieltopäätöksen ja asianomistaja oli saattanut asian vireille sen jälkeen rikostutkintaan, kyse oli yleisölle avoimen tilaisuuden toistuvasta järjestämisestä esteellisissä tiloissa, vaikka esteellisyys oli tiedossa). Esteettömyyden epääminen voi siis olla myös välitöntä syrjintää.

Näistä ratkaisuista huomataan kuinka rakennetun ympäristön tekniset esteettömyysnormit eivät vielä ole riittäviä YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteiden implementoimiseksi kotimaiseen lainsäädäntöön. Lisäksi joudutaan arvioimaan, onko esim. yleisölle avoimen tilaisuuden tai toiminnon järjestäjä suunnitellensa toiminnon järjestämistä ottanut huomioon, että myös toimintarajoitteiset henkilöt voivat osallistua toimintaan kuten YK:n vammaisyleissopimuksen mukainen saavutettavuuden ja esteettömyyden turvaaminen edellyttää.

Erilaisille toiminnoille asetettavien teknisten esteettömyys- ja saavutettavuusnormien täyttäminen ja noudattaminen on perusedellytys saavutettavuuden ja esteettömyyden toteutumiselle. Niiden noudattamatta jättäminen ei voi perustella vetoamalla niistä aiheutuvaan kohtuuttomaan taakkaan. Kuitenkaan yksittäisessä soveltamistilanteessa tämä ei vielä välttämättä johda esteettömyyden toteutumiseen. Silloin nousee esiin kysymys siitä, voidaanko toiminto saada esteettömäksi ja saavutettavaksi kohtuullisin mukautuksin yksittäiselle henkilölle (esim. rampin asettaminen). Jos tämä ei ole mahdollista, on selvítettävä, voidaanko toiminto toteuttaa siten, että se on yleisemmin

esteetön (esim. yleisölle avoimen tilaisuuden järjestäminen/siirtäminen pidettäväksi esteettömässä tilassa). Näissä kahdessa viimeksi mainitussa tilanteessa nivoutuvat yhteen kohtuulliset mukautukset ja esteettömyys. Kun siis suunnitellaan yleisölle avoimen tilaisuuden järjestämistä, tulee jo ennakkoon arvioida toimintarajoitteisten ihmisten mahdollisuus osallistua tilaisuuteen yhtäläisesti muiden kanssa. Näissä tilanteissa tulee arvioitavaksi myös esteettömyyden järjestämiseen veloitetulle aiheutuvan taakan kohtuullisuus.

Saavutettavuutta koskevissa ratkaisuissaan (YVTltk 751/2019, 752/2019, 753/2019 ja 755/2019) yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on arvioinut asiaa kohtuullisten mukautusten kannalta.

Vaikutukset

Edellä on selvitetty, ettei ehdotettu sääntely vaikuttaisi merkittävästi jo nyt vallitsevaan oikeustilaan, koska esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevaa yksityiskohtaista sääntelyä on olemassa jo runsaasti. Ehdotettu sääntely on sidoksissa jo voimassa oleviin esteettömyys- ja saavutettavuusnormeihin, eikä sillä luoda uutta teknistä normistoa. Ehdotukseen sisältyvä oikeusturvan ja oikeudenloukkausten sanktioinnin tapauskohtainen paraneminen saattavat yksittäisissä soveltamistilanteissa johtaa esteettömyyden ja saavutettavuuden järjestämiseen veloitetuille taloudellisia seuraamuksia, mutta ne eivät kokonaisuutena arvioiden muodosta merkittävää muutosta jo nykyisin voimassa olevasta sääntelystä aiheutuviin taloudellisiin vaikutuksiin. Haavoittuvassa asemassa olevan syrjinnän uhrin kannalta oikeusturva ja mahdollisuudet saada hyvitystä kuitenkin paranisivat. Ehdotetulla sääntelyllä saavutettava hyöty suhteessa siitä mahdollisesti aiheutuviin taloudellisiin kustannuksiin on merkittävä.

Ehdotetut säädösmuutokset

YVL:n 8 §:n 2 momentin lisäykset:

Nykyinen laki: Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Muutettu: Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen, *saavutettavuuden tai esteettömyyden laiminlyönti* sekä ohje tai käsky syrjiä.

Lisätään YVL:iin uusi 15 a §:

Saavutettavuuden ja esteettömyyden järjestäminen vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi

Julkiset ja yksityiset yleisölle avoimet toiminnot on järjestettävä niin, että ne ovat kaikille saavutettavia ja esteettömiä.

Saavutettavuudella ja esteettömyydellä tarkoitetaan tuotteiden, ympäristöjen, ohjelmien ja palvelujen suunnittelua tai muokkaamista sellaisiksi, että niitä voidaan käyttää niiden käyttötarkoituksen mukaisesti mahdollisimman laajasti riippumatta henkilön toimintarajoitteista.

Velvollisuutta saavutettavuuden tai esteettömyyden järjestämiseen ei ole, jos siitä aiheutuisi kohtuuton rasite siihen velvolliselle. Kohtuuttomana rasitteena ei pidetä voimassa olevien rakennus- ja muiden saavutettavuus- tai esteettömyysmääräysten noudattamista, ellei toimivaltainen viranomainen ole hyväksynyt rakennus- tai muista saavutettavuus- ja esteettömyysmääräyksistä poikkeamista ja saavutettavuuden tai esteettömyyden järjestämiseen velvoitettu on noudattanut hyväksyttyä poikkeusta.

Arvioitaessa saavutettavuuden tai esteettömyyden järjestämisen laiminlyöntiä, on otettava huomioon sen vaikutus saavutettavuuteen ja esteettömyyteen, onko kyse luonteeltaan julkisen viranomaisen toiminnoista, muokkausten kustannukset, toiminnan laajuus ja siihen käytettävissä olevat resurssit sekä turvallisuuteen liittyvät seikat.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua velvollisuutta on katsottava noudatetun, jos toiminnoissa noudatetaan laeissa, asetuksissa ja muissa määräyksissä saavutettavuudesta ja esteettömyydestä annettuja määräyksiä, ellei erityisestä syystä ole yksittäisessä tilanteessa aiheutta arvioida asiaa toisin.

